

İRAN'IN SERT GÜCÜ VE SINIRLARI

“

Devrim Muhafızları, yalnızca bir askeri yapılanma olarak anlaşılmalıdır. Kuruluşundan günümüze geçen yıllar içerisinde Devrim Muhafızları, milyonlarca İranlının hayatını doğrudan etkileyen dev bir askeri, siyasi, ekonomik ve toplumsal kompleks yapılanma haline dönüşmüştür.

”

Mustafa Caner

*SETA & Sakarya Üniversitesi
Ortadoğu Enstitüsü*

Ortadoğu'nun en güçlü devletlerinin başında gelen İran, bu gücünü köklü devlet geleneği ve siyasi kapasitesi kadar askeri unsurlarının gücüne de borçludur. Son dönemde bölgede artan nüfuzu sebebiyle ABD'nin ekonomik yaptırımlar başta olmak üzere çeşitli saldırılarının hedefinde olan İran, son olarak “efsane komutan” olarak görülen Kasım Süleymani'yi ABD'nin bir hava operasyonu sonucunda kaybetmiştir. Süleymani'nin kaybı sonrasında İran'ın as-

keri gücü yeniden konuşulmaya başlanmış ve bu mülahazalara bağlı olarak bölgeyi nasıl bir geleceğin beklediği sorularına cevaplar aranmıştır. Bu doğrultuda isabetli yanıtlara ulaşmak, elbette İran'ın sert güç kapasitesinin doğru analizi ile mümkündür.

İran'ın sert güç kapasitesinden bahsederken ikili bir ayrıma gitmek gerekmektedir. İlk olarak İran'ın kendi resmi silahlı kuvvetlerinden bahsedilebilir. Ancak, İran'ın sert güç kapasitesinin belki de onun

devrim sonrasında esas önceliği yeni siyasal sistemi korumak olan “Devrim Muhafızları Ordusu” (Sepah-e Pasdaran). Sepah'ın kurulma sebebi büyük oranda Şah döneminden kalma ordu olan Arteş'e olan güvensizlikten kaynaklanmaktadır. Bir anlamda İran'ın ilk dini lideri Ruhullah Humeyni, Devrim Muhafızları ile düzenli ordu birliklerini dengelemeye çalışmak istemiştir. Arteş'in görev alanı İran'ın sınır güvenliğini sağlamak iken Sepah ise bugün sınır ötesi operasyonları da kapsayacak şekilde muhtelif alanlarda faaliyette bulunmaktadır.

Örneğin, zaman zaman iç siyasi kargaşaların giderilmesi ya da siyasi protesto hareketlerinin bastırılmasında, Devrim Muhafızları bünyesinde faaliyet gösteren Besic adlı paramiliter unsurlardan faydalanılmaktadır. Dolayısıyla Devrim Muhafızları Ordusu hem iç hem de dış siyasetin önemli icra aygıtlarından biri olarak faaliyette bulunmaktadır.

Devrimin ilk yıllarındaki “devrim ihracı” anlayışı doğrultusunda da faaliyetlerde bulunan Sepah, daha sonra bu anlayışın terk edilmesi üzerine birazdan bahsi geçecek olan diğer ideolojik alanlara yoğunlaşmıştır. Sepah, Arteş karşısında özellikle İran-İrak savaşında daha prestijli bir konuma yükselmiştir. Bütçeden ayrılan pay baz alındığı zaman da Sepah'a daha fazla kaynak ayrıldığı gözlenmektedir. Ancak Devrim Muhafızları, yalnızca bir askeri yapı-

k a -

dar önemli

olan diğer boyu-

tu ise İran'ın bölgede

kontrol ve koordine ettiği silahlı gruplardır. Bir diğer önemli nokta ise İran'ın sert güç kapasitesinin yalnızca materyal unsurlardan ibaret olmadığıdır. Bu unsurların yüksek seviyede mobilizasyonu için ideolojik ve mezhepsel sermaye büyük oranda kullanılmaktadır. Özellikle, söz konusu yurt dışındaki vekil kuvvetleri olduğunda mezhepsel ve ideolojik araçlardan daha çok faydalandığı söylenebilir.

İran'ın Öz Askeri Kapasitesi

İran'ın kendi silahlı kuvvetleri iki ayrı ordu olarak organize olmuştur: Devrim öncesinde mevcut olan düzenli ordu birlikleri “Arteş” ile

lanma olarak anlaşılmalıdır. Kuruluşundan günümüze geçen yıllar içerisinde Devrim Muhafızları, milyonlarca İranlının hayatını doğrudan etkileyen dev bir askeri, siyasi, ekonomik ve toplumsal kompleks yapılanma haline dönüşmüştür. Ancak, bu yazıda daha çok Devrim Muhafızları'nın askeri ve kısmen siyasi işlevleri üzerinde durulmaktadır.

“

Devrim Muhafızları, sınır ötesinde faaliyet gösteren ve 20 bin kişilik bir askeri kuvvete sahip Kudüs Gücü ile “Besic” adı verilen ve sayıları 10 milyona yaklaşan paramiliter bir yapılanmaya da sahiptir. Tamamen gönüllülerden oluşan bu 10 milyonluk grubun içerisinde en az 600 bin kişinin silah kullanabildiği belirtilmelidir.

”

İran silahlı kuvvetleri ister Ardeş ister Sepah olsun askeri olarak benzer bir örgütlenme tarzını takip

etmiştir. İki ordunun da kara, deniz ve hava kuvvetleri bulunmaktadır. Ancak Devrim Muhafızları, sınır ötesinde faaliyet gösteren ve 20 bin kişilik bir askeri kuvvete sahip Kudüs Gücü ile “Besic” adı verilen ve sayıları 10 milyona yaklaşan paramiliter bir yapılanmaya da sahiptir. Tamamen gönüllülerden oluşan bu 10 milyonluk grubun içerisinde en az 600 bin kişinin silah kullanabildiği belirtilmelidir. Besic'in üye sayısının bu denli yüksek olmasının sebebi yalnızca bir askeri örgütlenme olmamasından ileri gelmektedir. Besic aynı zamanda bir sosyal şebeke olarak çalışmaktadır. Hemen hemen her mahallede teşkilatı olması, Besic'in toplumsal sermaye anlamında gücünü artırmaktadır. Toplumsal olayların bastırılması başta olmak üzere pek çok iç siyasi operasyonda fonksiyonel olan Besic, aynı zamanda Suriye başta olmak üzere İran'ın sınır ötesi operasyonlarında da etkindir. Ardeş'in 400 bine yakın aktif personeli bulunurken Sepah'ın personel sayısı ise Besic hariç tutulduğunda 120 bine yaklaşmaktadır. Ancak, İran'ın

aktif silahlı insan gücüne ek olarak 350 bin civarında da rezerv askeri bulunmaktadır. Böylelikle, savaş gibi olağanüstü durumlarda İran silahlı kuvvetlerinin asker sayısı 900 bine yaklaşmaktadır. Besic üyeleri de dâhil edildiğinde bu sayı 1,5 milyonu bulmaktadır. Dolayısıyla insan gücü anlamında İran ordusu, dünya orduları arasında ilk sıralarda yer almaktadır.

Buna ek olarak, İran'ın caydırıcı askeri güç unsurlarının başında füze kapasitesi gelmektedir. Seyir ve balistik füze alanlarında son yıllarda kayda değer aşamalar kaydeden İran, bu sayede askeri kapasitesini hatırı sayılır derecede artırmıştır. Özellikle balistik füze gücü sebebiyle ABD ve AB ülkelerinin yaptırımlarının hedefi olan İran, nükleer faaliyetlerinin aksine füze geliştirme çalışmalarının müzakere konusu olamayacağını defaten vurgulamıştır. Menzilinin 3.000 kilometreye kadar çıktığı iddia edilen “Sumar” seyir füzeleri bu anlamda en güçlü araçlardan biri olarak dikkati çekerken balistik füze anlamında ise “İmad” füzeleri ise 1.700 kilometrelik menzilleriyle en güçlü askeri hava araçlarının başında gelmektedir.

İran'ın Ortadoğu'daki Vekil Kuvvetleri: Şii Milisler

İran'ın resmi olarak saptanması kolay olmayan; ancak artık aşikâr hale gelmiş en önemli sert güç unsurları, Ortadoğu coğrafyasının farklı alanlarında faaliyet gösteren Şii milis kuvvetleridir. Suriye başta olmak üzere Irak, Lübnan, Yemen ve Bahreyn'de faaliyet gösteren irili ufaklı onlarca gayrinizami as-

keri grup, İran tarafından sevk ve idare edilmektedir. Bu grupların sevk ve idaresi Devrim Muhafızları'nın Kudüs Gücü tarafından yürütülmektedir. Bu anlamda Kudüs Gücü'nün sabık komutanı Kasım Süleymani ön plana çıkmaktaydı. Ancak Süleymani'nin ABD'nin suikast hamlesiyle öldürülmesi sonrası, İran'ın bölgesel politikasının merkezinde bulunan söz konusu grupların koordinasyonu da önemli bir sorunsal haline gelmiştir. Süleymani'nin tecrübesi, birikimi, karizması ve askeri yeteneklerinin yerinin kolay doldurulamayacak olması, ister istemez bu noktada İran'ın bir kapasite kaybı yaşaması anlamına gelmektedir.

“

Lübnan'da ve Suriye'de faaliyet gösteren Hizbullah, Irak'ta IŞİD'e karşı savaşmak için oluşturulsa da daha sonra İran'ın Irak siyasetine müdahale aracı haline gelen Haşdi Şabi, Afganistan'dan ve Pakistan'dan Suriye'de savaşmaları için getirilen Şii milislerin oluşturduğu sırasıyla Fatimiyyun ve Zeynebiyyun Tugayları ile Yemen'de Mansur el-Hadi güçlerine karşı savaşan Husiler gelmektedir.

”

İran'ın kendi bölgesel siyasetine uygun olarak araçsallaştırdığı silahlı grupların başında; Lübnan'da ve Suriye'de faaliyet gösteren Hizbullah, Irak'ta IŞİD'e karşı savaşmak için oluşturulsa da daha sonra İran'ın Irak siyasetine müdahale aracı haline gelen Haşdi Şabi, Af-

ganistan'dan ve Pakistan'dan Suriye'de savaşmak için getirilen Şii milislerin oluşturduğu sırasıyla Fatimiyyun ve Zeynebiyyun Tugayları ile Yemen'de Mansur el-Hadi güçlerine karşı savaşan Husiler gelmektedir. İran bahsi geçen gruplar sayesinde Suriye'de Esad rejimini ayakta tutmayı başarmış, Irak'ta kendi çıkarları doğrultusunda siyasi gelişmeleri yönlendirmiş, Yemen'de Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin nüfuzunun artmasını sınırlandırmış ve Lübnan siyasetinde de etkin bir aktör olarak temayüz edebilmiştir.

Bütün bu silahlı grupların mobilize edilebilmesi için elbette etkili araçların kullanılması gerekmektedir. Bu araçlar kimilerinin düşündüğü üzere yalnızca ekonomik olmakta; büyük oranda İran'ın Şii teolojisi ve İslam devrimi ideoloji anlatısından devşirilmektedir. Bahsi geçen grupların neredeyse hepsi Şii unsurlardan müteşekkildir. Şiilik için kutsal kabul edilen mekanların korunması bu grupların temel motivasyon kaynaklarından biri olarak öne çıkmaktadır. Örneğin, Suriye'nin Şam kentinde bulunan Hz. Zeynep'in türbesinin korunması amacıyla savaştıklarını iddia eden Zeynebiyyun Tugayı'nın ismi Hz. Zeynep'e isnat edilmektedir. Yine Hizbullah, İran İslam Devrimi'nin ardından 1982'de Lübnan'da kurulmuş ve İslam devrimi ile devrim sonrasında ülke yönetiminin kaynağı haline gelen Humeyni'nin Velayet-i Fakih öğretisine olan bağlılığını izhar etmiştir. Irak'taki Haşdi Şabi içerisinde yer alan Bedir Örgütü'nün geçmişi de 1982 yılına dayanmaktadır. Örgüt o yıllarda isminden de anlaşılacağı

üzere İran İslam Devrimi'nin etkisi altında kurulan Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi'nin silahlı kolu olarak faaliyette bulunmaktaydı. Dolayısıyla hem Şii anlatısı hem de İslam devrimi anlatısı, bu grupların oluşumu ve faaliyetlerinde esas unsurlardır. Bütün bu silahlı grupların militan sayısı farklı değişkenlerin hesap edilmesine bağlı olarak yüzbinleri bulmaktadır.

İran'ın Sert Gücünün Sınırları

Her askeri kuvvetin olduğu gibi böylesine devasa bir askeri kuvvetin de elbette sınırları bulunmaktadır. Bu durumun kabaca iki temel sebebi tespit edilebilir. Söz konusu sebeplerden ilki, İran'ın vekil kuvvetlerinin faaliyette olduğu ülkelerdeki iç siyasi dinamikler İran'ın arzu ettiği şekilde hareket etmesini engellemektedir. Son dönemlerde Irak ve Lübnan'da yaşanan protestoların motivasyonlarından biri de İran karşıtlığıydı. İkinci olarak ise, ABD başta olmak üzere İran'ın Ortadoğu'da nüfuzunu genişletmesinden endişe duyan birçok aktör, bu konuda İran'ın üzerine gitmektedir. Yalnızca Süleymani'nin öldürülmesi değil, İsrail'in Suriye'deki İran unsurlarına düzenlediği hava operasyonları ve bu operasyonlara ruhsat veren İran'ın Suriye'deki ortağı Rusya'nın tutumuna bakıldığında işlerin İran'ın hesaplamadığı şekilde gittiği görülebilir. Bu sebeple İran'ın vekil kuvvetleri üzerinden sürdürdüğü bölgesel siyasetinin uzun vadede öngörülemez ve kaotik sonuçlara gebe olduğu söylenebilir. ■